

Výuka čtení je základem pro další vzdělávání žáka. Každého žáka ve 2. a 3. ročníku je třeba postupně dovést k tomu, aby četl rád, správně, plynule, výrazně a s porozuměním.

Správné čtení

Číst správně znamená číst bez chyb. Žák se dopouští chyb většinou tehdy, když se na něj kladou požadavky příliš vysoké, nebo naopak příliš nízké.

Jsou-li naše požadavky na žáka vysoké, například když vyžadujeme větší rychlost čtení, než jaké je žák schopný, nebo je-li text příliš obtížný, nutíme žáka k mechanickému unáhlenému čtení, ve kterém se samozřejmě vyskytují chyby.

Jsou-li naše požadavky na čtení žáka příliš malé, čte žák velmi často povrchně a opět se proto dopouští chyb.

Obtížnost čteného textu musíme zvyšovat tedy postupně a dbát na **individualizaci**. Je zajímavé si všimnout, že když dobrému čtenáři v nenáročném textu přidáme úkol, např. předčítat druhým a číst výrazně (tj. dbát na přirozenou intonaci, modulaci hlasu, výslovnost, přirozené přestávky v četbě), čte krásně a bezchybně.

Plynulé čtení

Číst plynule znamená číst slova napoprvé bez slabikování. Čtenář nedělá přestávky v textu na místech, kde to není přirozené jak z hlediska obsahového, tak rytmického. K plynulému čtení snadných slov i krátkých vět dochází někteří žáci již ke konci 1. ročníku. Během 2. ročníku by většina žáků měla dokázat číst plynule jednoduché věty. Během 3. ročníku přechází plynulost čtení do delších vět i souvětí.

Plynulé čtení nacvičujeme:

- Opakovaným čtením* vybraných obtížnějších a delších slov nebo slovních spojení, která k sobě významově patří. Tato cvičení je vhodné zařazovat před čtením zvoleného textu.
- Spolučtením* učitele se žákem, při němž učitel čte tichým hlasem, který zesiluje u obtížnějších slov.
- Párovým čtením* žáků, které nesmí být ale příliš rychlé. Žáci se musí navzájem poslouchat. Tuto metodu je vhodné v 2. ročníku doporučit rodičům při domácí četbě.

Někteří žáci potřebují k plynulému čtení navrácení k dechovým cvičením z 1. ročníku, tj. nácvik prodlužování výdechu, výslovnosti apod.

Zvládne-li žák správné a plynulé čtení, zvládl *techniku čtení*. Nácvik techniky čtení je třeba od začátku spojovat se čtením s porozuměním.

Čtení s porozuměním

Číst s porozuměním znamená rozumět tomu, co je vyjádřeno souvislým textem – rozumět myšlenkám autora. Porozumění čtenému lze ovšem vyžadovat jen u textů přiměřených věku žáků (rozumová úroveň žáka, jazyková úroveň...).

Porozumění čtenému textu napomůže:

Metodika výuky čtení

Nakladatelství Nová škola Brno, Franzova 66, 614 00 Brno

☎548 221 247, www.novaskolabrno.cz, e-mail: info@novaskolabrno.cz

- výběr obsahově a jazykově přístupných textů
- výklad slov, výklad některých vět a větných spojení
- výběr klíčových slov a klíčových míst článku
- vracení se v textu kousek zpět, čtení některé části znovu
- doplňování chybějících slov v textu, uspořádání záměrně zpřeházených vět

Vyučování čtení, které vede ke čtení s porozuměním, je možno rozdělit na 4 období (etapy) čtenářského vývoje:

1. *období slovních útvarů* – chápání významu slov a slovních spojení
2. *období plynulého čtení* jednoduchých vět spojené s pochopením významu slov ve větách
3. *období samostatného čtení* celků s porozuměním
4. *období pokračujícího výcviku* ve čtení krátkých literárních textů s porozuměním

Jednotlivými obdobími neprochází všichni žáci jedné třídy ve stejném čase. Také jednotlivá období jsou u různých žáků jinak dlouhá. Ve třídě se obvykle vytvoří dvě, tři nebo čtyři skupiny žáků, kteří zvládají látku v přibližně stejném tempu a čase.

Rozdíly v tempu a čase, kdy jednotliví žáci dosahují určitého stupně čtenářské dovednosti, jsou ovlivňovány různými příčinami:

- a) inteligencí dítěte (nadání, paměť, bystrost, schopnost soustředit se...)
- b) tělesným stavem dítěte (zdraví, zrak, sluch, výslovnost...)
- c) způsobem učitelova podání a jeho metodických postupů
- d) vlivem rodinného prostředí
- e) pravidelností docházky do školy
- f) množstvím čteného materiálu
- g) vhodností pomůcek

Individuálním schopnostem a rozdílům žáků vyhovuje takový postup vyučování, v němž se látka jednotlivých období stále doplňuje a prolíná, a to i mezipředmětově (vhodnost malých projektů). To umožňuje dětem, které se z nějakého důvodu opozdily, aby získaly nový podnět a novou příležitost k vytvoření základu pro další pokrok ve čtení. Pamatujte na to, že slabším čtenářům pomůže, když se s nimi stále navracíte k jednoduchým textům a umožníte jim vybrat si to, co chtějí předčítat.

Vývoj čtenářských dovedností se projevuje v zlepšení výkonu zejména tím, že čtenář:

- a) Čte správně a s porozuměním slova (izolovaná i ve větách) stále složitější stavby a obtížnějšího obsahu.
- b) Přechází (v období 1. a 2. ročníku) od nespojeného slabikování přes vázané slabikování k plynulému čtení celých slov.
- c) Čte správně plynule a s porozuměním jednoduché texty.
- d) Přiměřeně zvyšuje rychlost čtení.

Pro hlubší porozumění textům má mimořádně velký význam *výrazné čtení*.

Metody čtení:

Hlasité čtení – stěžejní metoda výuky čtení, zahrnuje:

- cvičné čtení slov a slovních spojení
- čtení krátkých vět i textů
- společné čtení

Tiché čtení – čtení úkolů a pokynů. Lepší čtenáři mohou tiše číst i kratší úryvky z článků (dbejme na kontrolu porozumění přečteného textu)

Výrazné čtení – zahrnuje:

- čtení předložek se slovem dohromady (přízvuk je kladen na předložku)
- čtení spojek *a, i*
- čtení s přirozenou intonací – napodobení učitele (v tomto období hraje významnou roli vzorové předčítání textu učitelem).

O hlasitém čtení

Hlasité čtení je výhodné pro všechny žáky proto, že zlepšuje techniku čtení, učí poslouchat a napomáhá porozumění. Při hlasitém čtení jde nejen o čtení, ale i o *výraznost* při čtení.

Pro **hlasité předčítání** doporučujeme využívat lepších čtenářů. Jejich příklad motivuje děti k tomu, aby se snažily zlepšit svou čtecí techniku. Při vzorovém předčítání ostatní sledují text (jde o sluchové čtení s přímou účastí zraku), toto cvičení napomáhá zároveň porozumění obsahu čteného textu.

Při **společném hlasitém čtení**, což je velmi významná metoda tohoto čtenářského období, žák lépe vystihne vzor, přizpůsobí se tempu třídy a získá i odvahu číst sám nahlas. Po těchto přípravách (patří k nim i hlasité domácí čtení a čtení ve dvojici s rodičem), by nemělo činit **individuální hlasité čtení** procvičovaného textu nikomu potíže. Pamatujte na to, že čtení se dá naučit jen čtením a dávejte příležitost ke čtení i slabším čtenářům. Dbejte na to, aby si žák mohl uvědomit svůj pokrok ve čtení. Vracejte se k již přečteným textům (nezapomeňte dát žákům možnost individuálního výběru textu). Jen radost z úspěchu při čtení může dát základ trvalému zájmu o čtení.

znaky dobrého hlasitého čtení: *správnost, plynulost, výraznost, přiměřená rychlost.*

Zvyšováním kvality hlasitého čtení se vytvářejí předpoklady k dobrému tichému čtení.

O tichém čtení

Číst potichu znamená číst pouze očima *bez pohybu rtů*.

Jestliže žák při čtení tiše vyslovuje slova a pohybuje při tom rty, říkáme, že *čte šeptem*.

1. **Čtení pro sebe** je rychlejší než čtení hlasité, neboť u něho nejsou mluvidla činná. Ve škole toto čtení umožňuje individualizaci vyučování. Ve druhém ročníku je vhodné zařazovat čtení potichu jen občas, neboť je třeba usměrňovat čtenářský vývoj žáků a pěstovat správné čtenářské návyky. Ve druhém ročníku by mělo být tiché čtení zadáváno vždy v souvislosti s úrovní žáka ve čtení hlasitém.

2. **Nácvik tichého čtení** začínáme čtením krátkých připravených pokynů nebo otázek. Vhodné je připravit lístečky s natištěnými pokyny. *Např.:*

a) *Pokyny, které děti po přečtení vykonávají před třídou:*

- Přines červenou a modrou pastelku.
- Zaspívej písničku Kočka leze dírou.
- Podej mi učebnici matematiky.
- Napiš na tabuli své jméno.

- Vezmi si tašku na záda a pojd' k tabuli.
- U lavice udělej pět dřepů a dva výskoky.
- Běž za dveře, zaklepej, vstup a pozdrav.
- Slož si svoje věci z lavice do aktovky.

b) Pokyny, které děti na chvíli samostatně zaměstnají:

- Namaluj parník, který má dva komíny.
- Nakresli dům s červenou střechou, dvěma okny, u domu nakresli jabloň.
- Namaluj žlutý květináč s červeným tulipánem.
- Napiš jména pěti spolužáků ze třídy.
- Napiš názvy pěti zvířat, která žijí v ZOO.
- Na dvoře je pes, kočka a tři slepice. Kolik mají dohromady nohou? (můžeš kreslit)

Poznámka: Až žák pokyn vykoná, druhý ho pro kontrolu přečte. Ostatní posuzují, zda byl úkol proveden skutečně podle písemného zadání.

3. **Rozvoj tichého čtení.** Rozvíjí se kombinací hlasitého a tichého čtení, průběžnou kontrolou porozumění (odpovědi na otázky, stručné vyjádření obsahu, ilustrace k textu, vyhledávání klíčových míst a slov...).

O výrazném čtení

Začnou-li žáci číst správně a plynule krátké věty, přidáváme prvky výrazného čtení.

Dáváme pozor na: čtení slov s předložkami

- správnou intonaci na konci vět
- na čtení čárek a spojek v souvětí

Pro výrazné čtení je důležitý *návyk správného dýchání*. Cílem cvičení dechu je, aby se dech poněkud zpomalil, aby se čtenář naučil šetřit s dechem. K výraznému čtení přispívá správná *artikulace i modulace hlasu*.

O čtení předložek

Jednoslabičné a neslabičné předložky čteme *dohromady s následujícím slovem* (podstatným či přídavným jménem). Důraz pak v tomto spojení klademe na *první slabiku*.

Napíšeme na tabuli několik sloupců, *např.*:

k dědečkovi	u cesty	na strom	za naší babičkou
k tatínkovi	u domu	na dům	u mého dědečka
k Jeníkovi	u stromu	na ulici	pro pěknou pohádku
k ulici	u lesa	na kočku	na novou zahrádku
k stromu	u psa	na psa	k veselé holčičce
k domu	u slepice	na auto	k malé kočičce

Žáci tyto skupiny nejprve čtou, potom je mohou užívat ve větách.

O čtení spojek

Při čtení spojek nabádáme děti, aby četly spojky vždy s druhým členem.

Např.: Jeník – a Anička, nikoliv Jeník a – Anička nebo Jeník – a – Anička.

Cvičení tohoto zvyku lze účelně spojit se čtením frází.

O spojování slov s akustickým výrazem

Spojování slov s akustickým výrazem významně napomáhá tomu, aby se *obraz napsaného slova dobře upevnil a spojil s jeho významem*. Prakticky to znamená, že po přečtení daných slov je čteme znovu a říkáme k nim další slova, která původní slova (výraz) blíže charakterizují. Tuto metodu lze využít prakticky u každého článku. Velmi napomáhá k bližšímu pochopení významu slov a porozumění čtenému textu.

Příklady:

- 1) jahoda, švestka, banán, list... (*slova jsou napsána na tabuli*)
červená jahoda, modrá švestka, žlutý banán, zelený list... (Čteme s přívlastkem, čtená slova jsou v tomto případě blíže určována barvou.)
- 2) pole, hřib, meruňka, kolo...
veliké pole, jedlý hřib, sladká meruňka, nové kolo...
- 3) dobrý den, děkuji, promiň...
dobry den, babičko; děkuji ti, Petře; promiň, Alenko...

O práci s básnickým textem

V čítankách jsou pro práci s básnickým textem zařazeny: *umělá klasická a moderní poezie, verše lidové slovesnosti, říkadla, rozpočítadla*.

Etapy vlastní metodické práce s básnickým textem:

- a) *Přípravná*, která zahrnuje: motivaci, první seznámení s básní a orientační rozhovor.
- b) *Receptivní*, která směřuje k aktivní citové a rozumové účasti žáků při pochopení básně.
- c) *Tvořivá*, během níž se při realizaci textu rozvíjí estetické dovednosti žáků.

Etapa přípravná – uvádí žáky do celkové atmosféry básně, má soustředit jejich pozornost, citově je zaujmout, vzbudit náladu k prožitku.

V úvodní motivaci mohou být žákům stručně objasněny nesrozumitelné výrazy a obtížnější obrazná pojmenování. Připomeneme méně známá přírodovědná nebo vlastivědná fakta.

Přípravný charakter mají cvičení DHV – správné dýchání, znění hlasu, artikulace, spisovná výslovnost. To rozvíjí celkovou kultivovanost mluveného projevu. Motivace mohou být rozmanité a může se v nich dobře uplatnit tvořivost a vynalézavost učitele. Je třeba dbát, aby motivace byla přiměřená.

První seznámení s básní jako celkem – nejvhodnějším způsobem je *výrazné předčítání učitelem* nebo jeho recitace básně z paměti, a to při zavřených čítankách. (Tento způsob nelze ve výuce ničím nahradit.) Může následovat tiché čtení básně dětmi. Zážitek si žáci přitom umocňují, usnadní se i pozdější hlasité čtení textu. (Pro první seznámení s básní lze využít nahrávku.)

Orientační rozhovor – vyjádření prvních dojmů žáků a individuálních stanovisek k danému textu. Učitel upozorňuje na to, co žákům uniklo, pomáhá rozvíjet *obrazné myšlení a fantazii* svých žáků – to je hlavní smysl rozboru básní. Prožít báseň, pochopit její smysl může žák jen prostřednictvím osobního emocionálního prožitku. Výchovné komentáře a žádné naše moralizování nenahradí absenci tohoto estetického přístupu.

Etapa receptivní – navazuje plynule na etapu přípravnou.

Po úvodní recitaci následuje hlasité čtení básně žáky, a to individuálně i společně. Dbáme na správnou výslovnost i artikulaci, na správné klesání hlasu.

Rady pro učitele, jak si počínat v básni při čtení konce veršů:

- Je-li na konci řádku čárka – udělej pomlku,
- je-li na konci řádku tečka (otazník, vykřičník, dvojtečka) – udělej pomlku,
- když na konci řádku není znaménko – pokračuj bez pomlky.

Např.: báseň *Nebeske psaní*

Vlaštovičky, (pomlka)
co to píšete (bez pomlky)
za písmenka... (pomlka)

Poznámka: Žáci se recitaci učí nápodobou.

Báseň necháme žáky výrazně číst a upozorňujeme je na správné klesání hlasu na konci veršů i na vhodné citové zabarvení, které umožňuje pochopení básně. Tak postupně docházíme ke 3. etapě.

Etapa tvořivá – žák se opakovaným čtením naučil část básně z paměti, takže ho necháme báseň doučit celou a přejdeme k přednesu básně z paměti. Je to určitý osobní umělecký projev žáka. Učitel může báseň nebo její část znovu žákům přednést. Některé básně jsou vhodné pro nácvik sborové recitace

Do tvořivé etapy zařazujeme též samostatnou práci žáků spojenou s jejich myšlenkovou aktivitou a tvořivostí – vztahy k výtvarné a hudební výchově – vyjádření prožitku kresbou nebo zpěvem. Nezapomeňte též povzbuzovat žáky k individuálním nebo skupinovým pokusům o básnickou tvorbu.

Příklady otázek a úkolů pro práci s básněmi:

Rozeznáš báseň od pohádky? Jak?

Kdo pro nás píše básně? Řekni nebo v čítance najdi jména básníků.

Rytmizace a melodizace říkadel

Hry s rýmy

Poznámka: Je dobré cvičit paměť dětí častým zařazováním vhodných básní, říkadel i lidových písní k učení nazpaměť (z čítanek, popř. i z jiné literatury).

O cvičeních a hrách DHV

Do vyučovací hodiny čtení (nejen v období podzim) je třeba ještě pravidelně zařazovat chvíle na *cvičení dechu, hlasu i výslovnosti* (DHV).

Příklady cvičení a her DHV:

1. Cvičení dechu

- na jeden nádech vyslovujeme 2–3 slova, kdo vydrží vícekrát za sebou (nepřepínat se!)
- kdo se co nejméněkrát nadechne při říkadle (*např.:* Voře, voře Jan)
- zadržujeme dech (*např.:* posloucháme, co se děje vedle ve třídě)
- foukáme a snažíme se udržet ve vzduchu pírko nebo chceme dostat pingpongový míček na lavici slalomovou dráhou do cíle (na co nejméně nadechnutí)
- rozpočítadla (*např.:* Ene, bene) – dýcháme za každým veršem, pak za každým druhým atp.

2. Cvičení hlasu – hra na skandování – dvě skupiny povzbuzují dvě družstva (*např.: hip, hip, do toho*)

- hra na hafání (napodobení pejska), cvičení břišních svalů
- kývavé nebo krouživé pohyby hlavou (volně), jsme ospalí, zíváme (tzn. otevíráme krk)
- rozeznívání obličejové masky (*např.: hra na indiány – uáá*)

3. Cvičení artikulace a výslovnosti

- cvičení na výslovnost jednotlivých hlásek (logopedické říkanky)
- cvičení na uvolnění jazyka, cvičení rtů (bl, bl; bílé, bílé; bili, bili...)
- jazykolamy

Např.: Čimčarara čím čím, čímpak mluvíš, čičo, čím?

Čiča řekne vrabčákovi, přece hlasem kočičím.

Šišli myšli, kam jsme přišli? Na šišlavý vršíček.

Špitá si tu liška s myškou, jak prý strašně šišlá šnek.

O rozhovorech se žáky

Ke čteným textům je vhodné zařazovat rozhovory se žáky. Tyto rozhovory jsou přirozené a srdečné, když vycházejí z toho, co může dítě samo pozorovat, co má ověřeno svou vlastní zkušeností. Takové rozhovory pak navozují atmosféru pohody a veselí a podněcují tak zájem žáka o čtený text. Učitel v rozhovorech nechává žákům volnost, a teprve když jejich myšlenky ustávají, vede je vhodnými otázkami dál.

Na mnoha místech v čítankách je k textu připojena poezie, přiměřená věku dětí. Čtený text doplněný poezií oživuje duši mladých čtenářů, podněcuje jejich fantazii, dává předpoklad k dobrému rozvoji osobnosti dítěte i po citové stránce (téma pro rozhovory).

Výsledek práce ve vyučovací hodině závisí na otázkách učitele. Mnohé otázky jsou pokládány tak, že nabízí žákovi přímo odpověď. Neptejme se dlouhými otázkami. Stačí otázky krátké, které vedou žáka k úvaze o tom, co zná, co pozoroval.

K zimě stačí otázky např.: Kdy začíná zima? Co víš o stromech v zimě? Co o květinách?

Co se děje se Sluncem? Která zvířata můžeme v zimě vidět?

K povídání o vrabci stačí otázky např.: Co víš o vrabci? Jak vypadá? Co víš o hnízdě?

Co o peří? Škodí vrabec? Kde bydlí?

Otázky by měly burcovat žáky k uplatnění jejich zkušeností. Užitečnou rozmanitost vnesou do vyučování rozhovory, ve kterých se ptají žáci jeden druhého i učitele. Otázka i odpověď vyžadují od žáků zvýšenou pozornost. Zároveň učitel pozná, co budí dětský zájem a zvědavost. Je třeba vést žáky k práci, ve které uplatní své úvahy.

O hádankách

Když se v čítance dostanete k hádankám, nezůstávejte jenom u hádání. Učte se hádankám zpaměti a zkuste i něco jiného, *např.* aby děti hádanky vymýšlely. Děti si procvičí pozornost a vyjadřovací schopnosti, když budou sestavovat a navzájem si dávat své vlastní jednoduché hádanky.

Např.: Dává se do toho špinavé prádlo, když ho vyndáváme, je čisté. Co je to?

Má to dvě nohy, sedává to často na stromě a zpívá to. Co je to?

Když se nám podaří naučit děti při sestavování hádanek vycházet z podstatného znaku, uděláme pro ně mnoho.

Poznámka: Pro 2. ročník doporučujeme ke čtení sešit hádanek **Hádej, hádej, hadači** (NNŠ Brno), obsahuje 72 lidových hádanek. Jsou řazeny po šesti; 6 hádanek na jedné straně a 6 obrázků na straně druhé. Po přečtení hádanky žák hledá obrázek, který by mohl k textu hádanky patřit. Texty velmi dobře slouží ke čtení s porozuměním, k procvičování paměti a podněcují k vymyšlení dalších hádanek.

O sborové recitaci

Sborová recitace pomáhá žákům, kteří se sami neosmělí předstoupit k přednesu. Před interpretací musí učitel vyznačit slova, na která se klade důraz, a upozornit na pauzy, aby byl přednes srozumitelný. Dále je třeba přidělit jednotlivé části básně jednotlivým hlasům, skupině nebo celému sboru. Aby byl přednes melodický, je vhodné vybírat hlasy různých výšek i různé síly.

O dramatisaci textů (Čtení podle rolí)

Jednou z forem výrazného čtení je *čtení podle rolí*. Každý účinkující se musí soustředit na svou úlohu, musí najít svůj tón, intonaci, tempo. Výrazně přečíst svoji roli je lehčí než přečíst celý text (povídku, pohádku). Čtení podle rolí zvyšuje zájem o čtení a podporuje intenzivnější vnímání obsahu. Děti si musí promyslet celý text, vžít se do své úlohy, často je třeba upravit text pro dialog.

Čtení podle rolí připravuje děti na dramatisaci, to je předvádění na scéně, kdy nejen předčítají a přednášejí, ale hrají svoji roli – text reprodukují z paměti a doprovázejí ho pohyby, gesty a mimikou, vžívají se do charakteru postavy. Při dramatisaci pohádek je třeba zachovávat jejich styl a využít jejich výstižných rčení a obrátů.

O skupinové práci v hodinách čtení

Jakmile někteří žáci dosáhnou toho, že čtou bez obtíží krátké věty s porozuměním, nebrzdíme je tím, že bychom je nutili číst mnohokrát stejné texty se třídou, ale vytvoříme z nich skupinu, kterou zaměstnáme samostatně.

Lepším čtenářům ukládáme např. úkoly:

- tiché čtení nových článků z čítanky
- naučit se článek číst a přečíst ho plynule a výrazně ostatním spolužákům
- naučit se z paměti určitou básničku
- čtení z oblíbené knížky (nejlépe, když se vztahuje k tématu)

Zjišťujeme, jak žáci čtenému textu rozumějí, např.:

- vypsát z článku všechny osoby
- ilustrovat čtenou pohádku
- vybrat si a splnit některý úkol, který čítanka ukládá

Ostatní děti spolu s učitelem pokračují v hlasitém čtení určitého článku.

Máme-li ve třídě několik dětí, které mají při čtení potíže, vytvoříme z nich třetí skupinu. Procvičujeme s nimi čtení podle toho, ve které etapě čtenářského vývoje se nacházejí. Stále čteme nahlas, provádíme nácvik čtení obtížných slov. Zadáváme rovněž individuálně krátká domácí čtení. Nelze přeskočit období nácviku plynulého a správného čtení slov a krátkých vět s porozuměním. Je třeba neustále se vracet k základnímu nácviku čtení. Nezapomeňme na to, že i slabší čtenáři by měli dostat příležitost číst před třídou snadný naučený text. Žákovi tak

dáváme možnost se uplatnit, zvyšujeme jeho sebedůvěru a přesvědčení, že je užitečné naučit se číst.

O projektovém vyučování

Aby učitel dosáhl co nejkonkrétnějších a nejpřesnějších znalostí žáků, doporučujeme využít poznávání přírody při vycházkách a výletech, pozorování donesených přírodnin a ilustrací z učebnic a encyklopedií.

„Musíme naučit děti tomu, aby si osvojovaly vědomosti nejen z knih, nýbrž také z pozorování nebe i země, dubů i buků.“ (J. A. Komenský)

To znamená: Pozorovat přírodu, seznamovat se s okolím, zabývat se nejjednoduššími pokusy, využívat poznatků z prvouky při čtení a ze čtení nebo českého jazyka v prvouce.

Lze-li ke zvolenému tématu přidat výtvarné a hudební zpracování, jsou prožitky dětí intenzivnější, učivo si lépe zapamatují. Současné psychologické výzkumy potvrzují a zdůrazňují, že dítě myslí ve tvarech, barvách, zvucích a nezbytně potřebuje názorné vyučování, které není vybudováno na abstraktních pojmech, nýbrž na konkrétních obrazech a věcech, které dítě bezprostředně vnímá.

O odstraňování zjištěných chyb z hlasitého čtení

- tvořivá práce žáků v hodinách čtení
- vhodné je spojení s uvědoměním si pravopisných jevů např. vyjmenovaných slov

Ve vyučovacích hodinách čtení se čte velmi mnoho, málo času se ale věnuje výuce čtení. Při výuce čtení je třeba dbát na čtenářskou úroveň jednotlivých žáků a nesmí se přitom spěchat. Nedostatky je třeba napravovat individuálně, za přímé účasti žáků. Cvičení, která mohou žáci připravovat sami a která je baví připravovat i číst, jsou docvičovací úkoly sestavené podle druhu chyb ve čtení. Naučit žáky číst správně plynule a výrazně s porozuměním není úkol snadný. Dá se ho docílit *podněcováním zájmu* o čtení a soustavným *docvičováním* a cílevědomým individuálním *odstraňováním čtenářských nedostatků*. Učitel musí být trpělivý, žák musí mít snahu a vůli nedostatky překonávat.

Čtení naukových článků

Články s naučnou tematikou se nejen čtou, ale také rozebírají. Velký význam mají články, které navazují na hodiny prvouky. Propojení čteného textu s učivem prvouky napomáhá dětem samostatně pochopit smysl čteného článku, upevnit a rozšířit okruh vědomostí. Četba naukových článků podněcuje děti k hledání souvislostí, k myšlení.

Vždy je třeba uvážit, zda článek přináší nové vědomosti nebo zda potvrzuje, rozšiřuje a upevňuje vědomosti získané při výuce prvouky nebo při vlastním pozorování okolí. Když naučné čtení obsahuje více pro děti známých poznatků, musíme pamatovat na samostatnou práci žáků.

Na co je třeba při čtení naukových textů pamatovat:

1. Příprava na čtení

Dříve než začnete s dětmi naukový článek číst, uveďte je do okruhu těch představ a pojmů, s nimiž se v daném článku setkají.

Čtení nového článku je třeba vždy opřít o vědomosti, které děti získaly při výuce jiného předmětu, také o jejich vlastní zkušenost. Také je dobré se vrátit k obsahu článků, které jsme již v daném okruhu četli. Dříve než např. čtou žáci články o zelenině, zopakují si, které části

různých druhů zeleniny jsou součástí lidské potravy (také si mohou zeleninu přinést). Je třeba, aby se dětem dostalo názorného poučení o neznámých pojmech.

2. Čtení článku s naučným textem

Článek např. s prvoučnou tematikou je třeba číst po částech, protože žáci snáze zvládnou vědomosti, získané při čtení logicky ucelených odstavců, než když čtou článek vcelku.

3. Rozbor článku

Aby žáci pochopili obsah každé části, je třeba jim dávat otázky, na něž žáci odpovídají buď svými slovy, nebo tak, že přečtou citát z přečteného odstavce. Při čtení článku a jeho rozboru se zároveň vysvětlují neznámá slova a výrazy, na které se nedošlo v úvodní besedě. Rovněž kontrolujeme, jak žáci chápou to, o čem jsme si již povídali. Aby bylo dosaženo co nejlepšího výsledku, je dobře, když při čtení naučných textů využijeme ilustrace v čítance, prvouce, encyklopediích nebo i různých exponátů.

4. Opětné čtení

Abychom vzbudili zájem žáků o opětné čtení naučného článku, je vhodné připravit úkoly typu:

- vymyslet „název“ ke každé čtené části článku (klíčová slova odstavce)
- žáci čtou znovu nahlas a sami oddělují logicky ucelené části
- využití grafické opory pro zapamatování si obsahu článku (myšlenková mapa)

5. Upevnění obsahu článku

Mají-li si žáci osvojit a utřídit vědomosti, je třeba také článek vyprávět podle osnovy. V 1. roč. podle otázek, které formuluje učitel. Ve 2. a 3. roč. mohou děti připravovat osnovu pod učitelovým vedením. Od 4. r. se žáci pokoušejí sestavit osnovu pro vyprávění naukového článku sami (myšlenkovou mapu).

Je velmi důležité, aby si děti zvykly vyprávět text jasně a stručně. To lze snadno učít tak, že k jednotlivým bodům osnovy přidávají jednu, dvě nebo tři věty.

6. Zevšeobecnění

Když si mají žáci podstatné věci z četby naukového článku zapamatovat a dovést stručně o článku povídat, musíme nejprve dojít k určitému závěru, který je zevšeobecněním nových poznatků.

Abychom prohloubili nové poznatky, je dobře v závěru srovnat nové poznatky se starou látkou na totéž téma nebo i s jiným materiálem získaným např. z mimočítankové četby.

Literární výchova

se uskutečňuje při styku žáka se slovesným uměleckým dílem a to:

- při čtení textu z čítanky
- při četbě knížky nebo časopisu
- při poslechu čteného textu
- při sledování uměleckého díla v divadle, v televizi, v kině

Ve spolupráci s esteticko-výchovnými předměty přispívá literární výchova k rozvoji některých nezbytných dobrých vlastností osobnosti a dovedností potřebných k citlivému vnímání a chápání umění a kultury (obrazotvornost, smysl pro rytmus, barvy, pro to, co je krásné apod.)

V literární výchově 2. a 3. r. se žák setkává s díly známých, hlavně českých spisovatelů dětské literatury. Poznává též naše nejlepší malíře – ilustrátory dětských knížek.

Ilustrace k literárním dílům umožňují intenzivnější vnímání uměleckých obrazů. Obrázky podporují chuť dětí vyprávět.

Ilustrace si prohlížíme s dětmi většinou před čtením. Při práci s obrázkem se dětský slovník doplňuje novými slovy. Mnohé obrázky je dobře prohlédnout si ještě jednou po přečtení článku. Děti pak zjišťují, které momenty a jak umělec zachytil ve svých kresbách nebo si všímají toho, nakolik kresba doplňuje text. Obrázek je možno posoudit i tak, jak vyjadřuje vztahy mezi jednajícími osobami.

Obrázky v čítankách můžeme rozdělit do čtyř skupin:

1. ilustrace našich známých malířů k poezii, říkankám a k dílům z krásné literatury
2. obrázky, které tématem připomínají text
3. obrázky, které text doprovázejí a tvoří osnovu pro vyprávění
4. ilustrace k naukovým článkům

Chceme-li v dětech vypěstovat estetické cítění, musíme je naučit milovat umění, krásu mateřského jazyka i přírodu.

Obsah

Správné čtení.....	1
Plynulé čtení.....	1
Čtení s porozuměním	1
Metody čtení:	3
O hlasitém čtení.....	3
O tichém čtení	3
O výrazném čtení.....	4
O čtení předložek	4
O čtení spojek.....	4
O spojování slov s akustickým výrazem.....	5
O práci s básnickým textem	5
O cvičeních a hrách DHV	6
O rozhovorech se žáky.....	7
O hádankách.....	7
O sborové recitaci.....	8
O dramatizaci textů (Čtení podle rolí).....	8
O skupinové práci v hodinách čtení	8
O projektovém vyučování	9
O odstraňování zjištěných chyb z hlasitého čtení	9
Čtení naukových článků.....	9
Literární výchova	10